

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОТ

Суспільство в філософії розглядається як певна історична, інтегративна та системна цілісність, яка складається з різних підсистем, способів взаємодії та форм об'єднання людей. Соціально-етнічні спільноти посідають особливе місце серед соціальних спільнот людей, являючи собою найбільш сталі історично сформовані угруповання людей, взаємовідносини між якими виступають важливим фактором історичного розвитку людства. До таких спільнот зазвичай зараховують етнос, плем'я, народність, націю. Серед головних умов, які об'єднують людей у народ як цілісну соціальну спільноту, найчастіше називають єдність походження, місця проживання, господарсько-економічного життя, мови, культури. Однак історичні факти свідчать, що жодна з вказаних умов сама по собі не є обов'язковою.

Метою даного дослідження є проаналізувати передумови створення соціально-етнічних спільнот, тенденції їх розвитку.

Зрозуміти, що скріплює етнічну спільноту в єдине ціле, можна тільки на основі історичного підходу. Будь-яка її ознака в ході історичного розвитку може змінюватися чи навіть втрачатися. Але сам цей процес історичного розвитку й зумовлює єдність етносу. Тому можна сказати, що етнос цементується в єдине ціле його історією, котра зберігається в соціальній пам'яті. Соціальна пам'ять пов'язує між собою різні історичні стани етносу, диференційовані в ході історії форми його життя. Усі зміни в культурі, мові, формах господарювання, територіальному розселенні тощо постають у ній як зміни, що відбуваються в одному етносі.

Історичний підхід дозволяє виділити два різних значення, що їх набуває поняття «етнос» у різних контекстах. По-перше, етнос як етногенетична спільнота (або просто етнічна), по-друге, етнос як етносоціальна спільнота.

Етногенетична спільнота - це соціальна група, членів якої об'єднує усвідомлення свого генетичного зв'язку з іншими представниками цієї групи (етнічна самосвідомість). Етнічна самосвідомість індивіда ґрунтується на його уявленні про своє походження. Етнічна приналежність передається «у спадок» від предків до нащадків. У результаті створюється історична спадкоємність, котра й визначає цілісність етносу. При цьому слід враховувати, що «гени» самі по собі не формують етнічну самосвідомість. Тобто вона визначається не стільки біологічним, скільки соціально-психологічним фактором, тим, що індивід думає про своє походження.

Існує багато різноманітних видів етнічних спільнот: є невеликі етноси, що нараховують декілька сотень людей (наприклад, алеути, крізи, ліви), і дуже численні народи

(найбільший - китайський). Етноси можуть включати в себе в ролі складових субетноси, котрі відрізняються специфічними ознаками побуту, мови, релігії. З іншого боку, різні етноси, що об'єднуються певним спільним соціально-історичним процесом, створюють метаетнічні утворення, або суперетноси (наприклад, слов'янський суперетнос, «християнський світ», «мусульманський світ»).

На сьогодні в суспільствознавчій науці немає єдиного розуміння і тлумачення поняття «нація». Це свідчить про виняткову складність, суперечливість та своєрідність даного феномена, що знаходить відображення в різноманітних теоріях нації. Такі теорії можна умовно поділити на декілька груп: психологічні, культурологічні, етнологічні та історико-економічні.

Етнологічна теорія нації ґрунтується на сукупності елементів психологічної та культурологічної теорії. Її прихильники вважають, що основними ознаками нації є спільність походження, етнічна самосвідомість, національні почуття, єдність етнодуховних цінностей. Однак представники етнологічних концепцій нації, як правило, недооцінюють значення соціальних аспектів у розвитку націй.

Терміни і визначення» категорія «нація» визначається як спільність зі сталою самосвідомістю своєї ідентичності, що склалася (спільність історичної долі, психології й характеру, прихильність до національних матеріальних і духовних цінностей, національної символіки, національно-екологічні почуття), а також (переважно на етапі формування) територіально-мовною та економічною єдністю, яка далі під впливом інтеграційних та міграційних процесів виявляє себе неоднозначно, нерідко втрачає своє вирішальне значення, хоч і не зникає .

Для позначення етнічного походження людини в межах певної нації часто користуються поняттям «національність». Однак це поняття нерідко розглядають як синонім поняття «нація». На Заході під словами «нація» і «національність» звичайно розуміють населення країни, тобто всіх її громадян незалежно від етнічного походження. При цьому, скажімо, в Америці нащадки вихідців з інших країн називають себе, відповідно до свого громадянства американцями, підкреслюючи етнічне походження (американець французького, або українського, або китайського тощо походження). В Англії є лише одна національність - британці.

Повертаючись до сучасних етнічних проблем, можемо сказати, що хоча останні десятиріччя ХХ ст. і привели до збільшення держав, створених за етнічним принципом, одночасно зростає тенденція поліетнічності більшості держав. Цей процес закономірний і, мабуть, неминучий. Становлення держав з демократичними режимами веде до збільшення мігрантів різних національностей. Комунікації між різними країнами зростають і це дає

змогу людям вільніше пересуватися у просторі планети. А нерівномірність рівня життя у світі веде до того, що все більше мешканців країн з низьким рівнем життя намагаються переселитися у країни, де цей рівень життя вищий. Цей процес для певних країн набув досить загрозливих форм, натомість вони змушені приймати різні законодавчі акти, щоб обмежити наплив емігрантів.

Спільність території - найважливіша умова формування всіх типів етносів. Причому, будучи умовою становлення етносу, цілісність території не є строго обов'язковим фактором його подальшого відтворення.

Крім того, у сучасному світі ще існують етноси та етнічні групи, які не мають власної території. Вони існують у дисперсному стані, бо розкидані по територіях інших етносів (наприклад євреї або цигани в багатьох країнах). Існування дисперсних етнічних спільнот само по собі складає цікавий феномен, бо ставить питання про те, завдяки чому ці групи продовжують існувати, а не розчиняються в навколишніх етносах.

Для вирішення цих та інших проблем національного відродження України слід спиратися на соціологічний аналіз соціально-етнічних тенденцій, що впливають на процес державотворення та консолідації української нації.

Орієнтиром у досягненні цієї мети мають бути принципи гармонізації міжнаціональних відносин: право націй на самовизначення; реальна рівність прав та обов'язків соціально-етнічних суб'єктів міжнаціональних відносин; визрівання та еволюційний розвиток етнічних процесів; демократична і гнучка національна політика держави та інші.

На соціологію етносу при цьому покладається функція соціологічного моніторингу стану і тенденцій соціально-етнічних відносин у країні та її регіонах, виявлення зон соціального напруження на етнічній основі, аналіз громадської думки щодо міжнаціональних відносин і проблем державотворення. Дослідження цих та інших аспектів соціально-етнічних відносин має стати підґрунтям для вироблення виваженої політичної лінії української держави, а також дієвим засобом зворотного зв'язку в процесі реалізації державної національної політики.

Соціально-етнічні спільноти посідають особливе місце серед соціальних спільнот людей, являючи собою найбільш сталі історично сформовані угруповання людей, взаємовідносини між якими виступають важливим фактором історичного розвитку людства. Серед головних умов, які об'єднують людей у народ як цілісну соціальну спільноту, найчастіше називають єдність походження, місця проживання, господарсько-економічного життя, мови, культури.

Список використаної літератури:

1. http://studbook.com.ua/book_sociologiya-navchalno-metodichnij-posibnik-dlya-studentiv-vsih-napryamkiv-chastina-1_745/31_5.1-sutnist-ta-formi-etnichnih-spilnostej
2. http://pidruchniki.com/12090810/sotsiologiya/etnichni_spilnosti
3. https://otherreferats.allbest.ru/sociology/00213659_0.html
4. <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21D>
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81>
6. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал / Т. В. Гончарук, М. Л. Шумка // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. – Львів, 2011. – С. 215-222.
7. Шумка М. Л. Феномен традиції як духовна основа формування модерної української нації / Михалина Леонівна Шумка // «Суспільні науки XXI століття: перспективи та пріоритетні напрями досліджень»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 3-4 жовтня 2014 р.) – Дніпропетровськ: НО «Відкрите суспільство», 2014. – 120 с. – С. 84-88.
8. Шумка М. Л., Гурик М. І. Взаємозв'язок етики і політики в інтенціях Ярослава Стецька / М. Л. Шумка, М. І. Гурик // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 4(84). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 48-51.